

נובמבר 2021

הנגשה טכנולוגית לצרכי תקשורת תומכת וחליפית (תת"ח)

עבור תלמידים במערכת החינוך

התאמות טכנולוגיות, מטרתן לסייע לתלמיד בתהליכי הלמידה, לאפשר השתתפות פעילה בעיסוקים בעלי משמעות ולקדם עצמאות ושוויון בתהליך החינוכי.

ההתאמות הטכנולוגיות יכולות לסייע לתלמידים במגוון תחומים וביניהם לאפשר לתלמידים, המתקשים בתקשורת הדבורה, שימוש בתקשורת תומכת וחליפית (להלן תת"ח) באמצעות מגוון אפשרויות טכנולוגיות. מידע מפורט בנושא הנגשה פרטנית ניתן למצוא בחוזר מנכ"ל הנגשה פרטנית לתלמיד הלומד במוסד חינוך ולהורה התלמיד.

כיום, קיימות שתי אפשרויות עיקריות למימון התאמות טכנולוגיות אישיות לצרכי תת"ח עבור תלמיד במסגרת חינוכית:

1. הנגשה פרטנית מסוג טכנולוגיה מסייעת מתוקף תקנות נגישות פרטנית לתלמיד ולהורה דרך משרד החינוך.

2. הנגשה טכנולוגית מתוקף סל הבריאות דרך משרד הבריאות. מטרתו של מסמך זה לפרט אפשרויות אלה על מנת לסייע לצוותים החינוכיים בתהליך הנגשת והטמעת הטכנולוגיה לתלמיד/ה. לא ניתן לבקש לתלמידים התאמות הנגשה מסוג טכנולוגיה לצרכי קידום מיומנויות שפה, אלא רק לצרכי תקשורת.

1. הנגשה פרטנית מסוג טכנולוגיה מסייעת מתוקף תקנות נגישות פרטנית לתלמיד ולהורה - משרד החינוך:

תלמידים עם מוגבלות, הזקוקים להתאמות טכנולוגיה מסייעת מסוג תת"ח, תיבחן זכאותם בשיתוף עם הצוות החינוכי והטיפולי שמלווה את התלמיד במסגרת החינוכית. ההחלטה על זכאות להנגשה טכנולוגית ועל סוג הטכנולוגיה הינה בסמכות הצוות המקצועי והחינוכי שמלווה את התלמיד במערכת החינוך בהובלת קלינאי/ת התקשורת.

פירוט שלבי תהליך ההנגשה הפרטנית לתת"ח:

א. ההורים ימלאו את טופס 1.

ב. איסוף מידע רלוונטי על תפקוד התלמיד וצרכי ההנגשה הטכנולוגית:

- מידע מהצוות החינוכי והטיפולי העובד עם התלמיד.
- עמדת ההורים והתלמיד ביחס להנגשת התת"ח.
- הערכה מקצועית ע"י קלינאי/ת תקשורת מהמסגרת החינוכית ו/או מהמתי"א בה יוחלט האם התלמיד זקוק לתת"ח. לא ניתן להתבסס בהגשת הבקשה על המלצה של קלינאי/ת תקשורת בקהילה. על קלינאי/ת התקשורת מהמסגרת החינוכית ו/או מהמתי"א לקיים חשיבה מקצועית משותפת עם המרפא/ה בעיסוק ועם הפיזיותרפיסט/ית, כאשר נדרשת התאמה לתלמיד עם מוגבלות פיזית מורכבת ו/או מחלה נדירה.

ג. מנהל המוסד החינוכי יזמן ישיבה רב מקצועית לצורך מיפוי וקביעת כלל התאמות ההנגשה הטכנולוגיות הנדרשות לתלמיד, בהשתתפות הנציגים הבאים:

- הצוות החינוכי העובד עם התלמיד במסגרת החינוכית.
- קלינאית/ת תקשורת:
- חובת נוכחות והובלת ההחלטה על התאמת טכנולוגיה לצורכי תת"ח הנה על קלינאית התקשורת המועסקת על ידי משרד החינוך בלבד.
- האחריות על מילוי טפסים 2 ו-3 הנה על קלינאית התקשורת המועסקת על ידי משרד החינוך בלבד.
- מומלץ שקלינאית תקשורת שמלווה את התלמיד, אך אינה מועסקת על ידי משרד החינוך (פרטית, במסגרת טב"מ), תיקח חלק בשיח הרב מקצועי.
- רכז הנגישות של המתי"א או נציג מצוות ההנגשה: ישנה חשיבות רבה ביותר לנוכחות בכל ישיבה רב-מקצועית, המתקיימת במסגרת החינוכית, לקביעת התאמות ההנגשה הטכנולוגית.
- מרפא/ה בעיסוק ו/או פיזיותרפיסט/ית: חובת נוכחות לצורך החלטה על התאמת טכנולוגיה לצורכי תלמיד עם מוגבלות פיזית ו/או מחלה נדירה.
- הורי התלמיד במידת האפשר.

בישיבה ימלא הצוות את הטפסים הבאים במחשב בהקלדה:

- טופס 2 (פרוטוקול ישיבת צוות רב-מקצועי לקביעת התאמות נגישות פרטנית לתלמיד)
- טופס 3 (נקודות התייחסות בישיבת הצוות להחלטה על אודות התאמה פרטנית מסוג טכנולוגיה מסייעת).
- ד. כאשר לא קיימת היכרות מספקת עם התלמיד/ה והצוות הרב-מקצועי לא יכול להגיע להחלטה בנוגע לכלל המענים הרלוונטיים הנדרשים לתלמיד, יקבל הצוות החלטה חלקית בהתאם למידע הידוע לו ויקבע מועד לישיבה נוספת בתוך חודש, לשם העמקת ההיכרות עם צורכי התלמיד/ה.
- ה. היה ולאחר הדין בצוות החינוכי הוחלט כי התלמיד/ה אינו/ה זקוק/ה להתאמות נגישות, ישלח לרשות המקומית/בעלות מכתב הודעה על דחיית הבקשה (טופס 8).
- ו. טופס 2 וטופס 3 ישלחו מוקלדים במייל לרכז הנגישות במתי"א, לצורך קבלת החלטה סופית אם לאשר את המלצת הצוות הרב-מקצועי במלואה, בחלקה, או לדחותה.

בקשת הנגשה טכנולוגית עבור תלמידים שמתקשרים באמצעות כתיבה באמצעים

טכנולוגיים עם וללא סיוע:

- לא ניתן להגיש בקשות להנגשה טכנולוגית עבור התלמידים לקבלת הנגשה זו ללא חוות דעת, ליווי ותמיכה בתהליך של קלינאית/ת תקשורת מהמסגרת החינוכית ו/או מהמתי"א.
- ההנגשה הפרטנית תינתן רק לאחר תהליך התנסות מוכח של התלמיד.
- לא תינתן הנגשה פרטנית מסוג זה בצורה גורפת לכיתה שלמה בבית ספר.

ציוד שניתן לקבל דרך ההנגשה הפרטנית להנגשת תת"ח:

ההחלטה על פי שיקול הדעת של קלינאי/ת התקשורת שמלווה את תהליך ההנגשה.

- טאבלט מסוג אייפד עם מגן לאייפד, אפליקציית תת"ח/מחשב נייד (ללא תוכנות תת"ח) בהתאם לצרכי התלמיד לשימוש אישי של התלמיד.
 - פלטים קוליים
 - מתגים ומתאמי מתגים
 - זרועות
 - עמוד למערכת מיקוד מבט עבור תלמיד שקיבל מערכת מיקוד מבט דרך סל הבריאות, וזקוק לעמוד נוסף לצורך שימוש במסגרת החינוכית.
 - רישיון לתוכנה להפקת סמלים על שם תלמיד עבור המסגרת החינוכית בה לומד התלמיד לצורך הכנת לוחות תקשורת מודפסים.
- לא ניתן לרכוש במסגרת ההנגשה הפרטנית עבור מסגרות חינוכיות מחשב כיתתי, מסך, מקרן ומדפסת (למעט לכיתות לק"ש).

תהליכי הטמעת תת"ח בהנגשה פרטנית במסגרות החינוכיות:

א. פירוט שלבי קבלת הציוד הטכנולוגי ותהליכי הטמעת השימוש בתת"ח במסגרת החינוכית:

המשימה	פירוט המשימה	באחריות מי?
חלוקת הציוד הטכנולוגי לתלמיד	לקיחת הציוד הטכנולוגי מהרשות המקומית/בעלות בתיאום עם מנהל המסגרת החינוכית ורכז המת"א	הרשות המקומית/בעלות בהתאם לסיכום מול רכז הנגישות במת"א
החתמת הורי התלמיד על גבי טופס 4	תיאום מול ההורים את החתמת טופס 4 ושליחת עותק לרכז הנגישות במת"א ולמנהל המסגרת החינוכית	הרשות המקומית/בעלות בסיוע של מנהל המסגרת החינוכית
הכנת האיפד החדש לשימוש	<ul style="list-style-type: none"> • פתיחת אימייל אישי לתלמיד • כאשר נרכש אייפד עם Touch chat מומלץ לפתוח חשבון Dropbox לגיבוי. 	קלינאי/ת התקשורת מול רכז הנגישות במת"א/במחוז או הספק של הציוד
	<ul style="list-style-type: none"> • תיעוד פרטי האיפד ברישומי הקלינאי/ת ומול רכז הנגישות במת"א: • מספר סריאלי • סיסמה • כתובת מייל • סיסמה למייל • פרטי חשבון ה-Smartbox (סנכרון בגריד) ו-Dropbox (גיבוי). 	קלינאי/ת התקשורת מול רכז הנגישות במת"א

קלינאית/ת התקשורת מול רכז הנגישות במתי"א	הורדת חבילת הלוחות שנרכשה	
מנהל/ת המסגרת החינוכית וקלינאית/ת התקשורת	קיום פגישה של הורי התלמיד יחד עם קלינאית/ת התקשורת, מנהלת הגן/מחנכת וצוות הגן הרלוונטי לצורך: א. קבלת מידע אודות דרכי התקשורת בסביבת הבית ב. תיאום ציפיות ודגשים במפגש אודות תכנית ההטמעה מול הורי התלמיד (כמפורט בסעיפים א' ו-ב') והצוות.	מפגש איסוף מידע ותיאום ציפיות מול ההורים והצוות
בהובלת קלינאית/ת תקשורת בשיתוף צוות המסגרת החינוכית וההורים	הצבת מטרות הטמעה מדויקות, מדידות וריאליות תוך התייחסות: <ul style="list-style-type: none"> ● "איפה?" סביבת השימוש ● "מי?" שותפי התקשורת ● "מה?" תכני השימוש ● "מתי?" זמני השימוש הכנה והתאמת לוחות תקשורת עבור התלמיד: יצירת לוחות חדשים או שימוש בלוחות הגנריים והתאמתם לתלמיד.	קביעת מטרות והתאמת הלוחות
בהובלת קלינאית/ת התקשורת יחד עם מנהלת המסגרת החינוכית	הדרכת כלל צוות המסגרת החינוכית (גננת, מחנכת, סייעות, מטפלי מקצועות הבריאות ועוד) לגבי: <ul style="list-style-type: none"> ● רציונל השימוש באמצעי התקשורת ● אופן התפעול הטכנולוגי של אמצעי התקשורת ● צורת השימוש באמצעי התקשורת כדוגמת "מודלינג" 	תוכנית השימוש בתת"ח בסביבת המסגרת החינוכית
בהובלת קלינאית/ת התקשורת יחד עם מנהל/ת המסגרת החינוכית	א. התאמת הלוחות לשימוש בבית ב. הצבת מטרות הטמעה ספציפיות וריאליות בסביבת הבית תוך התייחסות ל: <ul style="list-style-type: none"> ● "איפה?" סביבת השימוש ● "מי?" שותפי התקשורת ● "מה?" תכני השימוש ● "מתי?" זמני השימוש ג. הדרכת המשפחה לגבי: <ul style="list-style-type: none"> ● רציונל השימוש באמצעי התקשורת ● אופן התפעול הטכנולוגי של אמצעי התקשורת ● צורת השימוש באמצעי התקשורת כדוגמת "מודלינג" ● בניית נהלי תחזוקה ותפעול של התת"ח בסביבת הבית (כמפורט בסעיף ג). 	תוכנית ההטמעה בתת"ח בסביבת הבית לאחר/ במקביל להטמעת התת"ח בגן

דגשים כלליים בתהליך הטמעת הטכנולוגיה:

- לא ניתן להגיש תלמידים לקבלת הנגשה של טכנולוגיה לתת"ח ללא חוות דעת, ליווי ותמיכה בתהליך של קלינאית/תקשורת מהמסגרת החינוכית ו/או מהמתי"א המועסקת על ידי משרד החינוך.
- ההנגשה היא ציוד בהשאלה. אם הצוות של המסגרת החינוכית יקבע שהתאמות הנגישות אינן נותנות את המענה הנדרש לצורכי התלמיד, או שהתלמיד אינו זקוק לאמצעי ההנגשה שאושרו לו, יימסר הציוד בחזרה למתי"א/למסגרת לשם שימוש תלמידים אחרים, או לשם השאלה זמנית לתלמידים אחרים.
- תישקל לקיחת הציוד הטכנולוגי לבית התלמיד רק לאחר בניית תוכנית הטמעה ותקופת התנסות במסגרת החינוכית. ההחלטה על לקיחה של הציוד הטכנולוגי לבית התלמיד תעשה על בסיס שיקול הדעת של הצוות החינוכי והטיפול, בכפוף לאישור קלינאית/תקשורת של המוסד החינוכי ו/או מומחית תחום קלינאיות תקשורת של המתי"א ולאחר שיח עם ההורים בנושא.
- אם תאושר לקיחת הציוד הביתה, באחריות ההורים לדאוג שהתלמיד יגיע עמו למסגרת החינוכית מדי יום ביומו. אם הצוות החינוכי מתרשם כי בבית יעשה או נעשה שימוש בלתי ראוי בהתאמות, או אם התלמיד אינו מביא את הטכנולוגיה עמו באופן שוטף - רשאי הצוות לקבוע שההתאמות הטכנולוגיות שנרכשו יועמדו לצרכי התלמיד/ה במסגרת החינוכית בלבד והתלמיד/ה לא יורשה לקחת אותן לביתו.
- הטכנולוגיה ניתנת על מנת לשמש ככלי לתקשורת תומכת חלופית עבור התלמיד/ה. הטכנולוגיה אינה אמצעי פנאי ולכן לא ניתן להוריד עליה אפליקציות נוספות, ללא אישור קלינאית/תקשורת.
- האחריות על בניית לוחות התקשורת והטמעת השימוש בתת"ח הנה אחריות כוללת של הצוות החינוכי והטיפולי המלווה את התלמיד וההורים, בהובלת קלינאית/תקשורת.
- על לוחות התקשורת להיות מותאמים לצרכי התלמיד ולסביבות הרלוונטיות עבורו.
- יש לשלב בתוכנית התל"א/תח"י של התלמיד את ההנגשה הטכנולוגית.
- על הצוות לערב את הורי התלמיד/ה לאורך תהליך ההטמעה.

דגשים בתהליך הטמעת הטכנולוגיה:

א. קווים מנחים לשיחת איסוף המידע מול ההורה:

הכרות עם אופן התקשורת של התלמיד ועם שותפי התקשורת שלו במסגרת הבית:

- אילו כוונות תקשורתיות מביע כרגע? כיצד מביע אותן?
- מהם הצרכים והרצונות העכשוויים שלו? כיצד מביע אותם?
- האם יש מצבים בהם אתם חשים שילדכם לא מצליח להביע את עצמו באופן מספק?
- באילו מצבים חש תסכול?
- באילו מצבים לאורך היום ניתן יהיה לשלב את אמצעי התקשורת ובכך להרחיב את יכולת התקשורת וההבעה של ילדך?
- אילו כוונות תקשורתיות ריאליות היית שואף שילדך ישיג בשנה הקרובה?

ב. דגשים מנהלתיים בקבלת טכנולוגיה מסייעת במסגרת ההנגשה הפרטנית:

- על ההורה לדווח באופן מידי למסגרת החינוכית ולבעלות על כל אירוע של נזק למכשיר, וזאת בהתאם לתנאי הביטוח. על מנהל/ת המוסד החינוכי לדווח על כך לרשות ולרכז הנגישות במתי"א/במחוז באופן מידי.
- במקרה של אובדן או גניבת הציוד הטכנולוגי של התלמיד/ה, על ההורה להגיש אישור תלונה מהמשטרה. באחריות הרשות/בעלות לספק מכשיר חלופי.
- הציוד הינו אישי, לפיכך חל איסור למכור ו/או להשאיל, בין בתמורה ובין שלא בתמורה, את המכשיר לשום גורם אחר.
- כאשר תלמיד מסיים את לימודיו במוסד החינוך בגיל 18 או בגיל 21 והציוד אינו משמש אותו עוד, יוחזר הציוד למתי"א/למסגרת. כאשר התלמיד עושה בציוד שימוש רציף, בסמכות הצוות במסגרת החינוכית לאפשר השארת הציוד בידי התלמיד/ה.

ג. דגשים לתחזוקה ולתפעול של הת"ח בסביבת הבית:

- קביעת מקום לציוד הטכנולוגי בסביבת הבית, שיהיה מוכר, קבוע, נגיש וזמין לתלמיד.
- הטענת הציוד הטכנולוגי והבאתו יומיום טעון במלואו.

2. הנגשה טכנולוגית מתוקף סל הבריאות - משרד הבריאות:

הטכנולוגיות המאושרות על ידי סל הבריאות הינן בהתאם לקריטריונים המפורטים [בקישור](#) לנוהלי משרד הבריאות. השירות ניתן באמצעות היחידה הארצית למכשירי שיקום וניידות. הציוד ממשרד הבריאות ניתן בהשאלה: בשלב הראשון תעשה השאלה דרך מרכז השאלה ולאחר התנסות מוצלחת ניתן יהיה לפנות למשרד לקבל מערכת דרך הסל. הורי התלמיד נדרשים לחתום על טפסי קבלה, החזרה ושטר חוב בגובה המערכת. זכאים לקבל את הציוד ממשרד הבריאות תלמידים שלא יכולים לקיים תקשורת מילולית ושמצעי תת"ח הניתנים דרך ההנגשה הפרטנית אינם

מתאימים להם. לא תינתן כפל התאמה: תלמיד שקיבל ציוד טכנולוגי, לצורכי הנגשת תקשורת, ממשרד החינוך ויפנה למשרד הבריאות יצטרך להחזיר את הציוד של משרד החינוך ולהפך. במסגרת סל הבריאות התלמידים, אשר עומדים בקריטריונים, יוכלו לקבל מערכת מיקוד מבט או מחשב מוקשח, כמפורט להלן:

א. ערכת מערכת מיקוד מבט הכוללת:

- מחשב נייד
- מצלמת מיקוד מבט
- תוכנת תת"ח מסוג גריד 3
- מנוע דיבור
- זרוע ועמוד למערכת מיקוד מבט.

ב. ערכת מחשב תקשורת מוקשח הכוללת:

- מחשב תקשורת מוקשח
 - תוכנת תת"ח מסוג גריד 3
 - מנוע דיבור
 - עם או ללא אביזרי הנגשה נלווים כגון מתגים, עכברים, מתאמים, זרועות למתגים וכו'.
- מחשב מוקשח יינתן עבור תלמיד שזקוק לאמצעי טכנולוגיה ממוגן עקב סיכון ממשי של שבירה ו/או ריור כבד. תלמידים אלה יקבלו את הטכנולוגיה לתקופת ניסיון בהשאלה.

נוהל הנגשה לתלמיד שצריך הנגשת מערכת מיקוד מבט דרך משרד הבריאות:

1. הקלינאי/ת תקשורת פונה צריך לפנות לספק לתיאום הערכה של שימוש במערכת מיקוד מבט (ללא גביית תשלום).
2. הקלינאי/ת (עם לפחות 3 שנים ניסיון בתת"ח) יחד עם המרב"ע ממלאות את [נספח א](#) יחד עם דוח תקשורת + מסמך רפואי המעיד על האבחנה + ת.ז. + הדוח של הספק.
3. הבקשה מוגשת למשרד הבריאות שם נעשית ההחלטה המקצועית האם ההשאלה תתבצע ישירות דרך משרד הבריאות או בהשאלה דרך עזר מציון כאשר צריך תקופת אימון עם משחקי עקומת למידה. אם האספקה היא דרך עזר מציון - הצוות יצטרך להגיע ל"עזר מציון" להדרכה. אם האספקה דרך משרד הבריאות הספק מגיע עם הציוד לאספקה בנוכחות התלמיד, המשפחה והצוות שילוה בהטמעה.

בכל שאלה בנושא מוזמנים לפנות,

חלי צווילינג ושירי אופיר	דנית טמיר וחגית רובין
מדריכות ארציות לקלינאות תקשורת	מדריכות ארציות להנגשה פרטנית
אגף א' חינוך מיוחד משרד החינוך	אגף א' חינוך מיוחד משרד החינוך